

LIETUVOS BANKO FINANSINIŲ PASLAUGŲ IR RINKŲ PRIEŽIŪROS DEPARTAMENTAS

Bankų, bankų filialų ir specializuotų
bankų vadovams

2022-06-14

Pagal adresatų sąrašą

DĖL PINIGŲ PLOVIMO IR TERORISTŲ FINANSAVIMO RIZIKOS BANKŲ SEKTORIUJE

Lietuvos bankas, siekdamas nustatyti ir įvertinti bankų, bankų filialų ir specializuotų bankų (toliau – bankai) patiriamą pinigų plovimo ir teroristų finansavimo (PPTF) riziką, atliko bankų Lietuvos bankui pateiktų duomenų analizę (ataskaitinis laikotarpis nuo 2021 m. liepos 1 d. iki 2021 m. gruodžio 31 d.). Atliktos analizės rezultatai bankų sektoriaus atstovams buvo pristatyti 2022 m. gegužės 19 d. vykusiam susitikime.

Šiuo raštu atkreipiame bankų vadovų dėmesį į Lietuvos banko atliktos PPTF rizikos vertinimo analizės rezultatus ir į tai, kad bankai, vykdydami veiklą, turėtų užtikrinti, jog PPTF rizika būtų tinkamai nustatoma ir vertinama ir būtų imamasi tinkamų ir proporcingų priemonių PPTF rizikai valdyti.

Dėl tarptautinių finansinių sankcijų, ribojamųjų priemonių įgyvendinimo

2022 m. vasario 24 d. Rusijos Federacijai pradėjus atvirą karinę agresiją prieš Ukrainą ir jos žmones, Europos Sąjungai (ES) bei jos sąjungininkams įtvirtinus plataus masto sankcijas ir ribojamąsias priemones Rusijos Federacijai, Baltarusijos Respublikai ir susijusiems subjektams, sankcijos yra itin reikšmingos atsižvelgiant į Lietuvos geografinę padėtį, o ES bei jos sąjungininkams priimant sprendimus dėl sankcijų taikymo itin svarbu, kad bankai būtų tinkamai pasirengę tarptautinių sankcijų įgyvendinimui, gerai suprastų tiek tarptautines sankcijas, tiek banko naudojamas priemones šioms sankcijoms įgyvendinti.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos Seimo 2022 m. gegužės 10 d. rezoliucija Nr. XIV-1070 Rusijos Federacijos karas prieš Ukrainą pripažintas Ukrainos tautos genocidu, o Rusijos Federacija – terorizmą remiančia ir vykdančia valstybe, bankams itin svarbu imtis tinkamų priemonių, kad būtų pasiekti tarptautinių sankcijų tikslai. Bankai, nustatydami vidaus kontrolės procedūras, susijusias su tarptautinių sankcijų, ribojamųjų priemonių įgyvendinimu, privalo užtikrinti, kad jų kontrolės priemonės būtų pritaikytos tarptautinių sankcijų, ribojamųjų priemonių turiniui bei proporcingos valdyti kylančią tarptautinių sankcijų pažeidimo riziką. Lietuvos bankas atkreipia dėmesį į tai, kad bankai privalo užtikrinti, jog tarptautinės sankcijos būtų įgyvendinamos tinkamai bei būtų užtikrinama, kad sankcionuoti subjektai, siekiantys apeiti tarptautines finansines sankcijas, nepasinaudotų bankų teikiamomis finansinėmis paslaugomis. Siekiant šio tikslo labai svarbu ne tik įsidiesti atitinkamas vidaus kontrolės priemones ir procedūras tarptautinių sankcijų, ribojamųjų priemonių rizikai valdyti, bet ir nuolatos tobulinti turimas kontrolės priemones bei vykdyti periodinius turimų kontrolės priemonių efektyvumo ir veiksmingumo patikrinimus. Pažymėtina, kad bankai, be finansinių sankcijų, turėtų atkreipti dėmesį ir į ekonominių sankcijų įgyvendinimą ir imtis kontrolės priemonių, kurios leistų identifikuoti atsiskaitymus už tam tikrą veiklą, ribojamą ekonominėmis sankcijomis. Bankai taip pat turėtų itin atidžiai vertinti bei įdiegti atitinkamas kontrolės priemones produktams, kurie klientui sudaro anonimiškumo galimybes (pvz., grynujų pinigų operacijos), leidžiančias pasinaudoti bankais, siekiant apeiti tarptautines sankcijas.

Dėl paslaugų teikimo kanalų rizikos (nuotolinis kliento tapatybės nustatymas)

Remiantis Europos bankininkystės institucijos (angl. *European Banking Authority*, EBA) gairių pagal Direktyvos (ES) 2015/849 17 straipsnį ir 18 straipsnio 4 dalį dėl deramo klientų

Centrinis bankas, Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius

Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188607684

Adresas korespondencijai: Totorių g. 4, LT-01121 Vilnius, tel. 8-800-50 500, el. p. prieziura@lb.lt

Informacija apie asmens duomenų apsaugą pateikta <https://www.lb.lt/lt/asmens-duomenu-apsauga>

tikrinimo ir veiksmų, į kuriuos kredito ir finansų įstaigos turėtų atsižvelgti vertindamos su atskirais dalykiniais santykiais ir vienkartiniais sandoriais ir (arba) operacijomis susijusią PPTF riziką, kuriomis panaikinamos ir pakeičiamos gairės JC/2017/37, nuostatomis, dėl didesnės sukčiavimo rizikos ir anonimiškumo, nuotolinis kliento tapatybės nustatymas gali būti siejamas su didesne PPTF rizika. Atkreiptinas dėmesys, kad didžioji dalis bankų turi galimybę kliento tapatybę nustatyti nuotoliniu būdu, o COVID-19 pandemija paspartino nuotolinio kliento tapatybės nustatymo, užmezgant dalykinius santykius su klientais, panaudojimą bei platesnio nuotolinių paslaugų spektro teikimą. Dėl šios priežasties bankai turėtų imtis atitinkamų priemonių, siekdami suvaldyti riziką, susijusią su kliento tapatybės nustatymo jam fiziškai nedalyvaujant procesu, ir užtikrinti, kad toks kliento tapatybės nustatymas atitinka teisės aktų reikalavimus. Remdamosi Europos Komisijos 2019 m. atliktu tyrimu¹ bei Finansinių veiksmų darbo grupės kovai su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu (angl. *Financial Action Task Force*) 2020 m. išleistomis skaitmeninės tapatybės nustatymo gairėmis², taikydamos nuotolinio tapatybės nustatymo būdus finansų įstaigos (įskaitant bankus) turėtų atkreipti dėmesį į naudojamų nuotolinių paslaugų teikimo kanalų saugumo kriterijus, ypač į pažeidžiamumą dėl kibernetinių atakų (įsilaužimų), nuotolinio kliento tapatybės nustatymo įrankių technologines savybes, atkreipiant dėmesį į įrankių galimybes nustatyti klientų pateiktų dokumentų originalumą ir (arba) kitus netikslumus, nuotolinio kliento tapatybės nustatymo paslaugą perdavus trečiosioms šalims, įvertinti turimas kontrolės priemones užtikrinti kokybišką, finansų įstaigos specifiką atitinkančią paslaugą bei galimybes, esant poreikiui, koreguoti teikiamos paslaugos parametrus.

Dėl sukčiavimo prevencijos priemonių

Lietuvos bankas 2021 m. fiksavo sukčiavimo atvejų suaktyvėjimą, daugiausia atvejų susiję su investiciniu sukčiavimu, netikromis el. parduotuvėmis, tapatybės vagystėmis, sukčiavimu telefonu ir SMS žinutėmis. Pastaraisiais metais sukčiavimo atvejų suintensyvėjimas yra siejamas su COVID-19 pandemija bei su vis didesniu veiklos perkėlimu į elektroninę erdvę, nuotoliniu paslaugų teikimu ir lengvu tokių paslaugų prieinamumu. Remiantis Lietuvos banko turima informacija, pažymėtina, kad neretai sukčiavimo atvejai ir schemos būna glaudžiai susiję ir su įmonių vykdomu neteisėtu finansinių (investicinių) paslaugų teikimu, t. y. paslaugų teikimu kitose valstybėse narėse neturint tam finansų rinką reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytos licencijos ar leidimo (<https://www.lb.lt/lt/leidiniai/sukciavimo-ir-neteisetu-finansiniu-paslaugu-teikimo-rizika-ir-prevencija>).

Atsižvelgdamas į tai, jog sukčiavimo atvejų padidėjimą lemia įvairūs veiksniai, tokie kaip sezoniskumas, bankų teikiamų paslaugų specifiška, banko kontrolės priemonių užtikrinimas, Lietuvos bankas rekomenduoja bankams įvertinti ir panaudoti turimus technologinius dalykinių santykių stebėsenos ir (arba) kitus sprendimus sukčiavimo požymiams identifikuoti, nustatant kliento tapatybę ar mokėjimo inicijavimo metu (pvz., klientui inicijuojant sukčiavimo požymius atitinkantį mokėjimą, perspėti apie galimas tokio mokėjimo rizikas).

Dėl korespondentinių santykių bei kitų finansų įstaigų aptarnavimo keliamos PPTF rizikos

Lietuvos bankas atkreipia dėmesį, jog bankams užmezgant korespondentinius santykius arba teikiant paslaugas subjektams, kurių veikla susijusi su finansinių paslaugų teikimu, būtina įvertinti PPTF riziką bei bankų turimas kontrolės priemones šiai rizikai valdyti. Remdamosi Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo (PPTFPĮ) 14 straipsniu, finansų įstaigos privalo taikyti sustiprintą kliento tapatybės nustatymą, kai pradedami tarptautiniai korespondentiniai santykiai su trečiųjų valstybių finansų įstaigomis, taip pat jeigu pagal finansų įstaigos nustatytas rizikos vertinimo ir valdymo procedūras nustatoma didesnė PPTF rizika. Tad bankai, užmezgdami dalykinius santykius su kitomis finansų įstaigomis, turi įvertinti finansų įstaigos kontrolės priemonių atitiktį banko vykdomai PPTF prevencijos programai bei atitiktį Lietuvos Respublikos teisės aktams, reglamentuojantiems PPTF prevenciją, ir nuolat vertinti audito ar kito nepriklausomo šaltinio informaciją apie finansų įstaigą bei valstybės, kurioje finansų įstaiga yra registruota, nustatytą PPTF prevencijos režimą. Atkreiptinas dėmesys, kad užmezgdami dalykinius santykius su klientais, kurie kelia didesnę PPTF riziką, bankai turi vadovautis PPTFPĮ 14 straipsnyje nurodytais reikalavimais.

¹ European Commission „ASSESSMENT OF RISKS AND ASSOCIATED MITIGATING CONTROLS, INCLUDING INTEROPERABILITY OF THE REMOTE SOLUTIONS“, 2019; https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/report-on-existing-remote-onboarding-solutions-in-the-banking-sector-december2019_en.pdf.

² The Financial Action Task Force (FATF) „DIGITAL IDENTITY“, 2020; <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/Guidance-on-Digital-Identity-report.pdf>.

Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, raginame įvertinti nurodytas PPTF rizikas ir užtikrinti, kad bankas taiko pakankamas PPTF prevencijos priemones rizikoms valdyti.